

Samhällsplanering

PM

Dnr: 317-1572-2013

Karin Grånäs

2015-12-07

DELRAPPORTERING 2 AV REGERINGSUPPDRAG:

Slutföring av påbörjad metodutveckling för regional materialförsörjningsplanering samt plan för stöd till länsstyrelserna

I december 2014 gjordes en första delrapportering inom detta regeringsuppdrag. Den bestod av en rapport om metodbeskrivning för materialförsörjning samt ett PM om hur SGU avser stödja länsstyrelserna i användandet av metodiken (N2013/4066/FIN 2014-12-12 SGU dnr 317-1572-2013).

Föreliggande PM redovisar resultat och erfarenheter av arbetet under 2015.

Kommunikation

SGU har deltagit i ett flertal seminarier och träffar där resultatet från rapporten *Metodbeskrivning för regional materialförsörjningsplanering* (SGU-rapport 2015:5) har presenteras samt hur vi fortsatt arbetar med frågan.

- Miljöprövningsdelegationernas höstmöte 2014
- Forskningsprojektet Optimass informationsträff, dec 2014
- Länsstyrelsernas täkthandläggartäff, okt 2015
- SGUs användarråd Bergmaterialrådet på SGU, löpande 2 ggr/år

Kartvisaren

En ny version av SGUs kartvisare Ballast publicerades i slutet av juni. De största nyheterna är att bergkvalitet nu redovisas som separata kartsnitt med avseende på väg respektive betong och järnväg samt att fler typer av analyser redovisas.

I den uppdaterade kartvisaren visas följande information:

- Grusdatabasen (kartsnitt för materialsammansättning respektive naturvärde/geovetenskapligt värde)
- Bergkvalitetsinformation (olika kartsnitt för väg, betong och järnväg)
- Grundvattenmagasin (Två nya kartsnitt: magasinindelområde och grundvattenmagasin hämtade från kartvisaren Grundvattenmagasin)
- Tekniska analyser (tre nya fält har tillkommit: plastisk viskositet, flygränsspänning och alkalisilikareaktivitet)
- Glimmerhalt (modalanalys)
- Aktuella täkter med uppgift om verksamhetsutövare och produktion angiven i tre storleksklasser.

Samhällsplanering

PM

Dnr: 317-1572-2013

Karin Grånäs

2015-12-07

Scanning av grusrapporter

Det finns ett stort antal rapporter från grus- och berginventeringar som genomfördes inom ramen för det regionala inventeringsprogrammet (prop. 1981/82:220) under tiden från 1985 till slutet av 1990-talet. De finns i många fall endast i enstaka analoga exemplar som är svåra att få tillgång till. Informationen i rapporterna ligger till grund för inlagringen i grusdatabasen. Under 2015 har SGU därför scannat och indexerat inventeringarna för att informationen ska bli mer tillgänglig. Det pågår ett arbete med att länka rapporterna och delbeskrivningar av förekomsterna i pdf-format till respektive förekomst i kartvisaren.

Nya geologiska underlag

I Göteborgsregionen har en ny harmoniserad bergkvalitetskarta för väg tagits fram och motsvarande arbete pågår för betong och järnväg. I Skåne har provtagning och analys av bergkvalitet för betong och järnväg genomförts och kommer att presenteras vid årsskiftet. I Stockholmsregionen har liknande provtagning och analys genomförts och bearbetas nu för att kunna presentera ett bergkvalitetsskikt för användning till betong. I Karlstadsregionen har bergkvalitet med avseende på vägmateriell sammanställts i samband med berggrundskartläggning.

Kurser och workshops

Den 3 februari hölls en kurs om berg- och grustäkter främst avsedd för de som arbetar inom tillstånd och tillsynsverksamheten inom länsstyrelse och kommun. Kursen blev fulltecknad och utvärderingen gav ett gott betyg. Det finns önskemål om ytterligare kurser inom området men ett sådant genomförande kräver bidrag/kompetens från tillsyns/tillståndsmyndigheter.

Remisser

SGU svarar på ett stort antal remisser om grus- och bergtakter. För att effektivisera arbetet har vi sammanställt SGUs ställningstaganden och checklistor att användas som stöd vid ansökan. De finns tillgängliga på SGUs hemsida <http://www.sgu.se/samhallsplanering/bergmaterial-for-byggande/stod-vi-ansokan-om-grus-och-bergtakter/>. De är främst avsedda att ersätta våra specifika yttranden i samrådsfasen men är också en generell vägledning för sökanden och andra myndigheter. De innehåller bl.a. SGUs ställningstaganden i täktärenden och checklistor för vad man bör tänka på inför ansökan om täkt.

Planeringsunderlag

Parallellt med detta regeringsuppdrag har SGU genomfört ett projekt benämnt *Regionala bilder – geologiska förutsättningar i ett landskapsperspektiv* (SGU internt PM). Syftet med projektet är att

Samhällsplanering

PM

Dnr: 317-1572-2013

Karin Grånäs

2015-12-07

belysa hur man ur ett landskapsperspektiv kan ta fram moderna kunskaps- och planeringsunderlag för många frågor med geologisk anknytning för samhällets användning samt att bättre bistå med regionala och nationella analyser. Ett av de tänkbara planeringsunderlag som arbetades fram var förutsättningar för ballastförsörjning med berg i Västra Götaland. Frågeställningen analyserades genom en sammanvägning av generell bergkvalitet, behov av ballast (byggande, befolkning, infrastruktur) samt tillgänglighet (jorddjup, natur- och kulturvärden, markanvändning). Förutsättningarna i länet presenterades på kommunnivå, den naturliga planeringshorisonten. Kommunerna klassas i tre klasser utifrån möjligheterna till ballastförsörjning med berg (fig. 1). Skälen till att vissa områden bedöms ha svårigheter att basera en materialförsörjning på berg varierar dock. I Göteborgsområdet beror den på brist på tillgänglig mark, i sydöstra delen av länet på grund av dålig bergkvalitet och för kommunerna runt Västgötaslätten och Falbygden på grund av dålig bergkvalitet, stora jorddjup samt många områden med höga natur- och kulturvärden.

Resultatet har presenterats för länsstyrelsens planavdelning i Västra Götaland. Ett planeringsunderlag enligt det ovan beskrivna borde utgöra ett värdefullt inspel till kommunernas översiktsplanearbete och för länsstyrelserna för att tydliggöra problematiken kring frågeställningen.

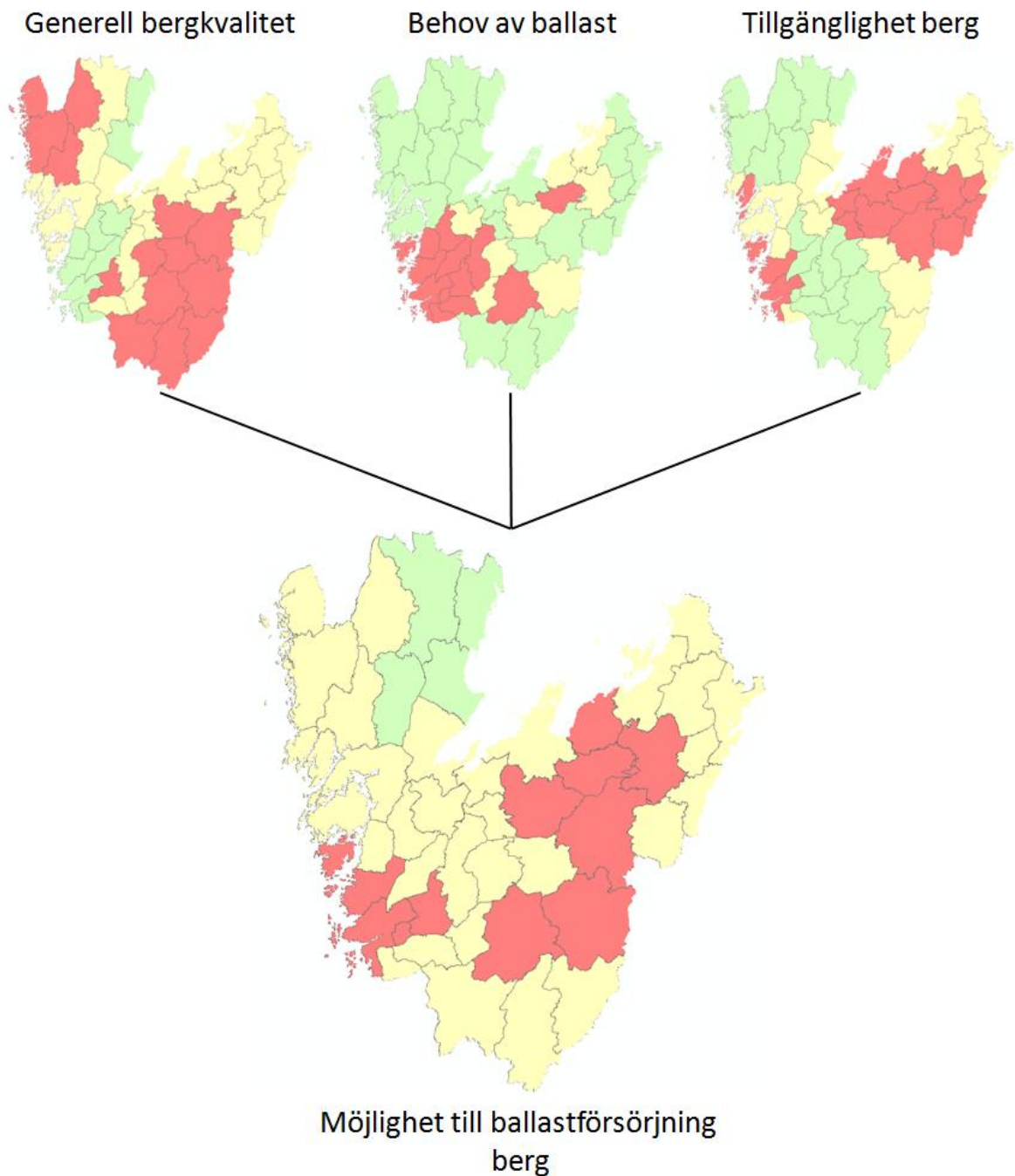

Fig. 1: Karta över möjligheterna till ballastförsörjning med berg i Västra Götalands län. Gröna kommuner – goda möjligheter, Gula kommuner – medelgoda till små möjligheter, Röda kommuner – små möjligheter

Samhällsplanering

PM

Dnr: 317-1572-2013

Karin Grånäs

2015-12-07

Erfarenheter

Remissarbetet: För synpunkter i samrådsfasen rörande grus- och bergtäkt hänvisas nu till informationen på vår hemsida vilket rationaliserar arbetet. Dock rekommenderar länsstyrelsen fortfarande verksamhetsutövarna att skicka samråden till SGU.

I remisserna från länsstyrelsen eller miljöprövningsdelegationen i ansökningsfasen ser SGU behovet av en materialförsörjningsplan eller motsvarande för att bedöma om den aktuella täkten är motiverad. Detta gäller främst grustäkter. Det är inte ovanligt att det nästan samtidigt kommer flera ansökningar om grustäkter i ett begränsat område eller län. Om man i beslutsprocessen bara ser de enskilda täktena var för sig kan resultatet bli att flera täkter än vad behovet motsvarar får tillstånd. Vi anger ofta i yttrandena att en materialförsörjningsplan, där tillgångar och behov bedöms, bör tas fram. Likaså anser SGU att ansökningar i samma avlagring eller i anslutning till varandra bör samprövas.

En förutsättning för att länsstyrelserna skall kunna ta fram planeringsunderlag om materialförsörjning är att extra resurser tillförs.

Kurser och workshop: Kursen om berg- och grustäkter den 3 februari lockade många deltagare och fick positiv respons. I utvärderingen framkom att man önskar mer information/handledning om tillsyn och beslut i täktärenden. Det innebär att om kursen skall upprepas bör det ske i samarbete med naturvårdsverket eller länsstyrelsen.

I planerna för året, som presenterades i den förra delrapporteringen inom detta regeringsuppdrag, ingick att ordna en workshop där man skulle få lära sig att med egna data utföra några av de analyser som vi föreslagit i Metodbeskrivning för regional materialförsörjningsplanering (SGU-rapport 2015:05, bilaga 1). Genom de kontakter som har varit, med framförallt handläggare på länsstyrelsen, har vi funnit att de som arbetar med täkt- och planeringsfrågor använder färdiga webbGIS-skikt med olika teman men att de inte gör egna analyser. Det finns särskilda GIS-specialister som kan ta fram önskade GIS-skikt men de kan å andra sidan inte sakfrågorna. Eftersom målgruppen därmed blev otydlig har vi inte genomfört denna workshop.

Planeringsunderlag: Det framgår tydligt att materialförsörjningsplanering inte är prioriterat på länsstyrelserna. Det beror till stor del på bristande resurser men också tveksamhet till att resultatet kan påverka planerings/tillståndsprocessen positivt. Inom kommunernas planeringsarbete varierar kunskaperna och engagemanget om behovet av planerad materialförsörjning. Ofta finns uttalat att man skall vara restriktiv med naturgrustäkter men det finns ingen samlad bild av behovet. Likaså planeras sällan för områden som är lämpliga för att bryta berg eller platser där tillfälliga massor kan lagras och som är strategiskt belägna.

Samhällsplanering

PM

Dnr: 317-1572-2013

Karin Grånäs

2015-12-07

I bilaga 1 finns en sammanställning av vilken information, rapport eller karta i webbGIS, länsstyrelserna har på sin hemsida om planeringsunderlag för materialförsörjning. Utöver detta finns ett antal äldre materialförsörjningsplaner som är inaktuella eller åtminstone i dagsläget inte är vägledande dokument i planeringsfrågor.

Fortsatt arbete

Kartvisaren: Arbetet med att länka de scannade rapporterna till förekomsterna i kartvisaren Ballast ska slutföras. Kartvisaren kommer givetvis också att uppdateras med ny information från de bergkvalitetsundersökningar som har gjorts.

Kurser: Arbeta för att i samarbete med Naturvårdsverket och Länsstyrelsen få till stånd en kurs med inriktning på tillstånd, tillsyn och planering. Tänk målgrupp är handläggare/planerare på kommunerna och på länsstyrelsen.

Geologiskt underlag: Inom storstadsregionerna Göteborg, Stockholm och Skåne kommer underlagen för bergkvalitet ned avseende på väg, betong och järnväg att slutföras.

Eftersom förbrukningen av naturgrus är hög i Södermanland och berggrunden generellt sett är problematisk för betong kommer detta område att prioriteras av SGU vid framtagande av nya underlag för bergkvalitet.

Planeringsunderlag: Bostadsbyggandet och tillhörande infrastruktur förutspås att öka kraftigt. Ballastförbrukningen är tydligt kopplad till byggkonjunkturen. Under miljonprogrammets dagar var ballastförbrukningen 50 % högre än i dag. Man kan förvänta sig en konkurrens om marken och stort behov av material. Därför är en materialförsörjningsplanering än mer kritisk för att miljömålen ska kunna uppnås.

SGU anser därför, som vi tidigare påpekat i PM 2014-12-12, att materialförsörjningsplanering ska skrivas in i länsstyrelsens regleringsbrev för att säkerställa att materialförsörjning beaktas i planerings- och beslutsprocesser.

SGU har för avsikt att bidra med planeringsunderlag genom att för en prioriterad region genomföra en analys av tillgängliga bergområden och deras lämplighet för etablering av bergtäkter. I dialog med handläggare kommer det att tas fram ett planeringsunderlag som kan användas i samhällsplaneringen och av länsstyrelsen vid handläggning av täktansökningar. Till planeringsunderlaget kommer en tillhörande rapport som beskriver möjligheter, begränsningar och för regionen nödvändiga avväganden. Rapporten kommer ha sin utgångspunkt i att förklara förutsättningarna och koppla det till hållbar mark- och vattenanvändning och miljömål.

Län	Info på webb	Kommentar
Stockholm	Nej	
Uppsala	Nej	
Södermanland	Nej	
Östergötland	Nej	
Jönköping	Nej	
Kronoberg	Nej	
Kalmar	Nej	Inledande möte om materialförsörjningsplanering
Gotland	Nej	
Blekinge	Nej	
Skåne	Ja	http://www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/samhallsplanering-och-kulturmiljo/plan-och-byggfragor/kartor-och-planeringsunderlag/materialhushallningsprogram/Pages/materialhushallningsprogram.aspx .
Halland	Nej	
Västra Götaland	Nej	
Värmland	Nej	
Örebro	Nej	Rullstensåsar och klapperstensfält med höga naturvärden som webbgis.
Västmanland	Ja	Analog rapport: Hushållning med berg och grusmassor - Planeringsunderlag för västra Mälardalen, 2001
Dalarna	Nej	Analog rapport: Materialförsörjningsplan -Dalarnas län, Remissutgåva 2012-01-23. Täkter i webbgis.
Gävleborg	Nej	
Västernorrland	Nej	
Jämtland	Nej	
Västerbotten	Nej	Information om inventeringar och täkter- Länk till SGUs kartvisare
Norrbotten	Nej	Information om miljöfarlig verksamhet inkl. täkter på webbgis.